

Erasmus Universiteit Rotterdam

Erasmus School of Economics

Bachelorscriptie Accounting

Het effect van IFRS 16 op de jaarrekening en het inzicht in de jaarrekening bij bedrijven in de retail- en transportsector

Student: J.A. van Duijn

Studentnummer: 482615

Begeleider: H.J. Bouwer

Datum definitieve versie: 09-06-2020

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van de begeleider, tweede beoordelaar, Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Abstract

Op 1 januari 2019 werd de nieuwe accounting standaard voor leases, IFRS 16, geïmplementeerd. Deze accounting standaard is de vervanger van IAS 17 en brengt een aantal wijzigingen mee. De belangrijkste wijziging is dat de lessee onder IFRS 16 zowel financiële- als operationele leaseovereenkomsten in de balans moet verwerken. De IASB voorspelde dat IFRS 16 voornamelijk voor veranderingen in de balans en winst- en verliesrekening zorgt voor bedrijven in de retail- en transportsector. In deze scriptie wordt deswege onderzocht wat het effect van IFRS 16 is op de jaarrekening van de bedrijven uit de retail- en transportsector en hoe het inzicht in de jaarrekening van belanghebbenden hierdoor verandert. Uit het gehouden literatuuronderzoek blijkt dat IFRS 16 zorgt voor een toename in de activa en verplichtingen van bedrijven uit deze sectoren. Daarnaast blijkt uit het gehouden empirische onderzoek dat IFRS 16 een negatief significant effect heeft op de solvabiliteit en de liquiditeit. Er werd in dit onderzoek echter geen significant negatief effect gevonden op de rentabiliteit. Op grond van de resultaten in het empirische onderzoek kan worden geconcludeerd dat de omvang van de activa en verplichtingen vollediger is geworden. Dit maakt dat het inzicht in de jaarrekening van de bedrijven uit de retail- en transportsector transparanter is geworden door IFRS 16. Door de toename in de volledigheid en transparantie is de jaarrekening betrouwbaarder geworden. Daarnaast is door de nieuwe accounting standaard voor leases ook de vergelijkbaarheid tussen de jaarrekeningen van deze bedrijven toegenomen. Kortom is de kwaliteit van de jaarrekening van de bedrijven in de retail- en transportsector door de invoering van IFRS 16 toegenomen.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Hoofdstuk 1 Inleiding	6
1.1 Introductie	6
1.2 Onderzoeksvraag	8
1.3 Relevantie	9
1.4 Methodologie	10
1.5 Structuur	11
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	12
2.1 Decision-usefulness	12
2.2 Betrouwbaarheid	12
2.3 Relevantie en vergelijkbaarheid	13
2.4 Lease	14
2.5 Financiële lease	14
2.6 Operationele lease	15
2.7.1 Financiële ratio's	16
2.7.2 Solvabiliteit	16
2.7.3 Rentabiliteit	17
2.7.4 Liquiditeit	17
Hoofdstuk 3 Rapportering leasecontracten onder IAS 17 en het verschil met IFRS 16	19
3.1 Inleiding	19
3.2.1 IAS 17	19
3.2.2 Financiële lease	19
3.2.3 Operationele lease	21
3.2.4 Off-balance financiering	22
3.3 IFRS 16	23
3.4 Conclusie	25

Hoofdstuk 4 Het effect van IFRS 16 op de balans en winst- en verliesrekening	26
4.1 Inleiding.....	26
4.2.1 Gevolgen voor de balans.....	26
4.2.2 Gevolgen voor de winst- en verliesrekening.....	27
4.3 Effect op het inzicht in de jaarrekening.....	28
4.4.1 Effect op de financiële ratio's.....	30
4.4.2 Effect op de solvabiliteit.....	30
4.4.3 Effect op de rentabiliteit	31
4.4.4 Effect op de liquiditeit	31
4.5 Conclusie	32
Hoofdstuk 5 Het effect op het inzicht in de jaarrekening aan de hand van financiële ratio's	33
5.1 Inleiding.....	33
5.2 Hypotheses	33
5.3 Data	34
5.4 Methodologie.....	35
5.5 Waarneming statistieken	36
5.6.2 Resultaten effect IFRS 16 op rentabiliteit.....	37
5.6.3 Resultaten effect IFRS 16 op liquiditeit.....	38
5.7 Effect op het inzicht in de jaarrekening.....	39
5.8 Conclusie	40
Hoofdstuk 6 Conclusie en discussie.....	42
6.1 Conclusie	42
6.2 Discussie	43
Bibliografie	45
Bijlage A.....	48
Bijlage B.....	49
Bijlage C.....	52

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Introductie

Op 1 januari 2019 is de International Financial Reporting Standard (IFRS) 16 van kracht gegaan (Grant Thornton, 2017). Deze accounting standaard vervangt de regelgeving onder de International Accounting Standard (IAS) 17. Onder IFRS 16 moeten alle leaseverplichtingen worden opgenomen in de balans (Grant Thornton, 2017). Dit heeft voornamelijk effect op bedrijven die veel operationele leaseverplichtingen aangaan (Öztürk & Serçemeli, 2016). Onder IFRS 16 moeten zowel de financiële leaseverplichtingen als de operationele leaseverplichtingen worden opgenomen in de balans. In de nieuwe accounting standaard voor leases vervalt dus een belangrijk onderscheid tussen deze twee leasevormen in de jaarrekening (Arnold & Tahtah, 2017).

Tussen financiële lease en operationele lease bestaan onder zowel IAS 17 als IFRS 16 meerdere verschillen. Het grootste verschil tussen de financiële lease en de operationele lease onder IAS 17 bestond uit het feit dat alleen de financiële leaseverplichtingen in de balans werden opgenomen (Arnold & Tahtah, 2017). Financiële lease is een leasevorm waarbij de inkomsten en de risico's, verbonden met het eigendom van het actief, worden overgedragen van de lessor naar de lessee (Villiers & Middelberg, 2013). De andere leasevorm definieert zich volgens IAS 17 als operationele lease wanneer de lease niet als financiële lease wordt geclassificeerd (Villiers & Middelberg, 2013). Bij een operationele lease liggen de opbrengsten en risico's dus bij de lessor in plaats van de lessee. Een operationele lease werd onder IAS 17 in tegenstelling tot de financiële lease niet in de balans opgenomen. Onder deze accounting standaard moeten de leasetermijnen van de operationele lease in de toelichting worden gezet en daarnaast moet de jaarlijkse betaling van de leasetermijnen in de winst- en verliesrekening worden opgenomen. Door het niet opnemen van deze leasevorm in de balans, ontstond een "off-balance sheet" financiering (Arnold & Tahtah, 2017).

Het niet opnemen van operationele leaseverplichtingen in de balans en het daarmee ontstaan van off-balance sheet financieringen was een groot punt van kritiek op IAS 17 (Villiers & Middelberg, 2013). De IASB gaf zelf ook aan dat IAS 17 onvoldoende duidelijke richtlijnen geeft voor de openbaarmaking van activa en verplichtingen die voortkomen uit de leaseovereenkomsten (Villiers

& Middelberg, 2013). De IASB wilde dit dan ook probleem oplossen en deswege is IFRS 16 ingevoerd. Het opnemen van alle leaseverplichtingen in de balans moet er volgens de IASB voor zorgen dat er een duidelijker en betrouwbaarder beeld ontstaat van bedrijven in de jaarrekeningen. Daarnaast wilde de IASB met de invoering van IFRS 16 er ook voor zorgen dat de vergelijkbaarheid tussen de jaarrekeningen van bedrijven toenam (Arnold & Tahtah, 2017). Het verwachte positieve effect op de duidelijkheid, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid is voor de gebruikers van de jaarrekening zeer van belang (Arnold & Tahtah, 2017). Investeerders zijn hierdoor bijvoorbeeld beter in staat om een goede analyse van de financiële positie van de bedrijven uit te voeren (Săcărin, 2017).

Het opnemen van alle leaseverplichtingen in de balans kan veel effect hebben op jaarrekeningen van bepaalde bedrijven. IFRS 16 zal volgens de IASB veel significante veranderingen in de jaarrekeningen meebrengen voor met name bedrijven in de retail- en transportsector (Săcărin, 2017). In een onderzoek waar operationele leaseverplichtingen worden gekapitaliseerd bij Turkse retailers, wordt dit bevestigd (Sari, Altintas & Tas, 2016). Bij deze retailers bleek bijvoorbeeld dat de totale activa en passiva in de balans significant toenamen bij een opname van operationele leaseverplichtingen in de balans. Deze resultaten werden ook gevonden bij een onderzoek naar de kapitalisatie van operationele leaseverplichtingen bij een Turkse luchtvaartmaatschappij (Öztürk & Serçemeli, 2016). Er werd in dit onderzoek daarnaast ook gevonden dat het vreemde vermogen bijvoorbeeld significant zal stijgen na de kapitalisatie van de operationele leaseverplichtingen. De veranderingen in de balansposten door de intrede van IFRS 16 leiden ook tot veranderingen in bepaalde financiële ratio's. Zo zorgt het opnemen van alle leaseverplichtingen in de balans ervoor dat de schulden zullen toenemen (Öztürk & Serçemeli, 2016). Dit heeft op zijn beurt weer een negatief effect op de solvabiliteit. De solvabiliteit is echter maar één voorbeeld van de financiële ratio's die zullen veranderen door de implementatie van IFRS 16. In onderzoek waarbij operationele leases niet werden gekapitaliseerd bleek een significant positief effect op de current ratio, solvabiliteit en rentabiliteit (Duke, Hsieh & Su 2009). Morales-Díaz & Zamora-Ramírez concludeerden in hun onderzoek wanneer alle operationele leaseverplichtingen in de balans werden opgenomen, dit een significant effect heeft op de activa, schulden, solvabiliteit en rentabiliteit bij AEX-fondsen (2018) .

Onder de regelgeving van IAS 17 probeerden bedrijven veelal de financiële leases om te zetten in operationele leases om zo minder schulden op de balans te krijgen (Goodacre, 2003). Wanneer er minder schulden op de balans staan, nemen financiële ratio's zoals solvabiliteit toe. Dit is belangrijk

omdat belanghebbenden aan de hand van financiële ratio's de financiële gezondheid van een bedrijf kunnen analyseren (Delen, Kuzey & Uyar, 2013). Onder IFRS 16 moeten echter alle leaseverplichtingen in de balans worden opgenomen, zodoende is het niet meer van belang om financiële leases om te zetten naar operationele leases. Echter zijn er nog andere manieren om de financiële ratio's toe te laten nemen. Zo proberen bedrijven om onder IFRS 16 vooral kortlopende leasecontracten aan te gaan om zo minder schulden op de balans te krijgen. Daarnaast kan het effect van IFRS 16 op financiële ratio's ook verminderd worden door minder leasecontracten af te sluiten (Goodacre, 2003). Morales-Diaz en Zamora-Ramírez (2018) en Duke et al. (2009) stelden vast dat IFRS 16 een significant effect heeft op de eerder genoemde financiële ratio's. Gezien het feit dat bedrijven door de implementatie van IFRS 16 veelal zullen proberen om de schulden op de balans te verminderen, is het mogelijk dat IFRS 16 toch geen significant effect heeft op de de genoemde financiële ratio's.

1.2 Onderzoeksvraag

De IASB wilde met implementatie van IFRS 16 ervoor zorgen dat belanghebbenden een vollediger en duidelijker inzicht krijgen in de jaarrekening van bedrijven (Arnold & Tahtah, 2017). Het opnemen van alle leaseverplichtingen in de balans moet deswege een beter overzicht geven van de financiële situatie van bedrijven. Jaarrekeningen van bedrijven met veel operationele leaseverplichtingen ondergaan de meeste veranderingen door IFRS 16. Hierbij moet gedacht worden aan de retail- en transportsector (Săcărin, 2017). Een ander gevolg van IFRS 16 is dat de schulden in de balans stijgen. Dit heeft gevolgen op de financiële ratio's van bedrijven. Om de precieze veranderingen van IFRS 16 op de jaarrekening en het inzicht in de jaarrekening van belanghebbenden bij de retail- en transportsector in kaart te brengen, is deswege de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

'Wat is het effect van de intrede van IFRS 16 op de jaarrekeningen van bedrijven in de retail- en transportsector en het inzicht van belanghebbenden in deze jaarrekeningen?'

Om een volledig antwoord te kunnen geven op deze hoofdvraag, moet er eerst antwoord worden gegeven op een aantal deelvragen. Dit betreffen de volgende drie deelvragen:

- 1. Hoe werden leasecontracten onder IAS 17 verwerkt en in welk opzicht verschilt IFRS 16 hiervan?*
- 2. Wat is het effect van IFRS 16 op de balans en op de winst- en verliesrekening?*
- 3. Wat is het effect van IFRS 16 op het inzicht in de jaarrekening van belanghebbenden aan de hand van de financiële ratio's (solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit) van de bedrijven in de retail- en transportsector?*

De hierboven genoemde hoofd- en deelvragen worden als volgt in deze scriptie behandeld. Na de inleiding (hoofdstuk 1) zullen de belangrijkste begrippen en concepten in deze scriptie worden uitgelegd (hoofdstuk 2). Vervolgens zullen de bovengenoemde deelvragen per hoofdstuk worden behandeld (hoofdstuk 3 tot en met 5). Tenslotte zal er worden afgesloten met een conclusie en een discussie (hoofdstuk 6).

1.3 Relevantie

De huidige wetenschappelijke literatuur over IFRS 16 gaat voornamelijk over aannames en simulaties wat voor effect deze accounting standaard zou hebben op de balans en winst- en verliesrekening van bedrijven. Zo kijken Sari et al. (2016) in een simulatie naar het effect van IFRS 16 op de balans en winst- en verliesrekening van Turkse retailers. IFRS 16 is pas vanaf 1 januari 2019 verplicht voor bedrijven om te implementeren. De jaarrekeningen van 2019 waar IFRS 16 verplicht is, kunnen dus goed worden vergeleken met eerdere jaarrekeningen, waar IAS 17 verplicht was. Het effect van IFRS 16 op de jaarrekening en het inzicht in de jaarrekening kan op deze manier op basis van de daadwerkelijke cijfers uit de jaarrekeningen in kaart worden gebracht. Eerder onderzoek keek immers alleen naar verwachtingen en simulaties van IFRS 16 op de jaarrekeningen. Deze scriptie is daarnaast ook wetenschappelijk relevant omdat het effect van IFRS 16 op de financiële ratio's bij bedrijven in de retail- en transportsector precies in kaart worden gebracht. Dit effect is immers onduidelijk omdat bedrijven door IFRS 16 proberen om de schulden op de balans te verminderen door bijvoorbeeld leaseverplichtingen aan te gaan met een kortere looptijd.

De resultaten van deze scriptie kunnen door belanghebbenden van de jaarrekeningen gebruikt worden. Door de implementatie van IFRS 16 ontstaat er een duidelijker en beter beeld van de geleaste activa en passiva op de balansen van bedrijven. De financiële ratio's worden berekend aan

de hand van de posten in de balans. Deze ratio's geven dus ook een betrouwbaarder en beter beeld van de financiële situatie van een bedrijf. Aangezien de balans en daarmee ook de financiële ratio's van het bedrijf betrouwbaarder zijn onder IFRS 16, kunnen investeerders en banken betere beslissingen maken of zij kapitaal verstrekken aan de bedrijven. De uitkomsten in deze scriptie zijn voor deze belanghebbenden dus van belang om zo beter te kunnen beslissen of en tegen welke voorwaarde zij kapitaal verstrekken aan bedrijven. Een daling van de solvabiliteit is bijvoorbeeld voor banken interessant omdat zij dan meer rente zullen vragen bij het aangaan van lening van bedrijven (Singh & Schmidgall, 2002). Dit maakt deze scriptie wetenschappelijk relevant.

1.4 Methodologie

In deze scriptie wordt er zowel een literatuuronderzoek als een empirisch onderzoek gehouden. De eerste twee deelvragen zullen beantwoord worden door middel van een literatuuronderzoek aangezien hier vooral wordt gekeken naar de theorie over IAS 17 en IFRS 16. De derde deelvraag zal beantwoord worden door middel van een empirisch onderzoek. Aan hand van de eerder behandelde literatuur kan worden nagegaan wat de verwachte effecten zijn van IFRS 16 op het inzicht in de jaarrekening door belanghebbenden. Zo kan worden bepaald wat het verwachte effect is van deze nieuwe accounting standaard op de genoemde financiële ratio's en wat het gevolg hiervan is op het inzicht van belanghebbenden in de jaarrekeningen van bedrijven in de retail- en transportsector. Door dit in kaart te brengen kunnen er hypothesen worden opgesteld. Deze hypothesen zullen aan de hand van het empirisch onderzoek worden verworpen of worden aangenomen. Voor het empirisch onderzoek zal data verzameld worden uit de jaarrekeningen van verschillende bedrijven uit de retail- en transportsector die (grotendeels) actief zijn in Nederland. De onderzochte jaarrekeningen zullen voornamelijk bestaan uit de jaarrekeningen van 2018 en de jaarrekeningen van 2019. Hiervoor is gekozen omdat op 1 januari 2019 IFRS 16 verplicht werd gesteld te gebruiken. Door deze jaarrekeningen te selecteren kan het effect van IFRS 16 op de jaarrekening het best worden bepaald. Met de verzamelde data zal vervolgens getoetst kunnen worden of het effect van IFRS 16 op de financiële ratio's significant is. Dit wordt gedaan door middel van een paired sample t-test en een Wilcoxon matched-pairs signed rank test. Op deze manier kan worden gekeken of het verwachte effect op de genoemde financiële ratio's en het inzicht in de jaarrekening daadwerkelijk kan worden waargenomen bij de bedrijven in retail- en transportsector.

1.5 Structuur

Allereerst zal in het theoretisch kader de relevante concepten in deze scriptie behandeld worden. Vervolgens zullen de deelvragen in de hoofdstukken die hierop volgen, worden uitgewerkt. Per hoofdstuk zal ook een conclusie worden gegeven op de deelvraag die in het desbetreffende hoofdstuk wordt behandeld. Tenslotte zal in het laatste hoofdstuk een conclusie worden gegeven op de hoofdvraag in deze scriptie en zullen er aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

2.1 Decision-usefulness

Met de invoering van IFRS 16 wilde de IASB een betrouwbaarder en duidelijker beeld creëren van de leaseverplichtingen in de jaarrekening voor belanghebbenden (Arnold & Tahtah, 2017). De toename in dit beeld moet voor een betere vergelijkbaarheid zorgen tussen de jaarrekeningen van bedrijven. De jaarrekening dient betrouwbaar en relevant te zijn. Deze twee eigenschappen maken de informatie die belanghebbenden uit de jaarrekening halen nuttig (Monson, 2001). Het doel van de IASB kan dus worden omschreven als het vergroten van de “decision-usefulness”. Decision-usefulness wil zeggen dat de jaarrekening informatie verschaft die nuttig is voor het nemen van economische-beslissingen door huidige en potentiële beleggers, vreemd vermogenverschaffers en anderen (Knoops, 2007). Deze informatie is bijvoorbeeld nuttig voor het beoordelen van de (toekomstige) kasstromen (Knoops, 2007). In deze scriptie is decision-usefulness een belangrijk begrip gezien het feit dat de IASB dit wilde verbeteren door de intrede van IFRS 16. Het doel van deze scriptie is mede om uiteindelijk te kijken hoe IFRS 16 het inzicht van belanghebbenden in de jaarrekening doet veranderen. Om naar de verandering in decision-usefulness te kijken, zijn ook de begrippen betrouwbaarheid, relevantie en vergelijkbaarheid van belang (Monson, 2001).

2.2 Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid van de jaarrekening betekent dat de jaarrekening juist en volledig moet zijn (Braam, 2020). De belanghebbenden moeten dus een getrouwe weergave krijgen van de jaarrekening. Met andere woorden de cijfers in de jaarrekening moeten dus de cijfers weergeven die het zouden moeten zijn (Braam, 2020). Betrouwbaarheid kan worden opgedeeld in onpartijdigheid, voorzichtigheid en volledigheid (Braam, 2020). Onpartijdigheid houdt in dat de opstellers van de jaarrekening niet beslissen om informatie wel of niet op te nemen om zo de beslissingen van de belanghebbenden van de jaarrekening te beïnvloeden (Braam, 2020). Onpartijdigheid zorgt er dus voor dat alle informatie die van belang is, daadwerkelijk wordt weergegeven in de jaarrekening (Braam, 2020). Voorzichtigheid houdt in dat winsten pas worden genomen als deze gerealiseerd zijn

(realisatiebeginsel) en dat verliezen pas worden genomen als deze voorzienbaar zijn (Hoogendoorn & van Santen, 2010). Zo wordt voorkomen dat de jaarrekening een te optimistisch of een te pessimistisch beeld weerspiegelt van de financiële positie van het bedrijf. Verder houdt volledigheid in dat in de jaarrekening alle informatie moet worden opgenomen die van belang is voor de gebruikers van de jaarrekening (Braam, 2020). Tenslotte is voor de betrouwbaarheid van de jaarrekening ook de economische realiteit tegenover juridische vorm van belang. De economische realiteit gaat hierbij boven de juridische vorm (Braam, 2020). De transacties worden dus weergegeven in de jaarrekening zoals deze bedoeld zijn door de partijen. Zo worden bijvoorbeeld leaseovereenkomsten als financiële lease gerapporteerd in de jaarrekening terwijl op grond van de juridische vorm er eigenlijk sprake is van een financiële lease.

2.3 Relevantie en vergelijkbaarheid

De jaarrekening moet relevante informatie weerspiegelen. Dit houdt in dat de belanghebbenden van de jaarrekening de vroegere, huidige en toekomstige gebeurtenissen van het desbetreffende bedrijf goed kan analyseren en beoordelen (Braam, 2020). Belanghebbenden van de jaarrekening moeten dus de weergegeven informatie kunnen gebruiken om economische beslissingen te kunnen maken. De weergegeven informatie kan zowel relevant zijn naar aard of naar de omvang van de informatie (Braam, 2020). Wanneer het weglaten van informatie leidt tot andere beslissingen van belanghebbenden van de jaarrekening, is de informatie materieel relevant. Naast relevant moet de jaarrekening ook vergelijkbaar zijn. Zoals gezegd gebruiken de belanghebbenden informatie uit de jaarrekening om juist beslissingen te kunnen maken. Om deze beslissingen zoals investeren te kunnen maken, moeten de jaarrekeningen van bedrijven wel met elkaar kunnen worden vergeleken. De informatie in de jaarrekening moet zowel volgtijdelijke als gelijktijdigheid vergelijkbaar zijn. Volgtijdelijke vergelijkbaarheid houdt in de informatie over zowel het verleden, het heden als de toekomst in de jaarrekening moet worden opgenomen (Succesvolboekhouden, 2020). Zo kunnen de jaarrekeningen van dezelfde bedrijven over verschillende periodes met elkaar worden vergeleken. Gelijktijdige vergelijkbaarheid houdt in dat jaarrekeningen van bedrijven met die van andere bedrijven moeten kunnen worden vergeleken (Succesvolboekhouden, 2020). Er moet dus binnen bepaalde sectoren gerapporteerd worden zoals in die sector gebruikelijk is om zo vergelijkbaarheid te creëren (Braam, 2020).

2.4 Lease

Wanneer wordt gekeken naar het onderwerp leasing, komen al snel de begrippen lessor en lessee naar voren. De lessor kan worden omschreven als degene die het object van de lease ter beschikking stelt aan de lessee. De lessor is dus de verhuurder van het leaseobject. De lessee is degene die het leaseobject huurt van de lessee. In andere termen kan de lessor dus worden omschreven als de verhuurder terwijl de lessee omschreven kan worden als de huurder.

Leasing is een financieringsvorm die al een lange periode gebruikt wordt door bedrijven. Er zijn verschillende redenen waarom bedrijven leasen. Een voorbeeld hiervan is dat grote investeringen niet altijd haalbaar zijn voor bedrijven. Om dan toch de beschikking te krijgen over het desbetreffende object kan deze geleased worden. Leasing biedt op deze manier een uitkomst aan bedrijven die niet de liquide middelen hebben maar wel het object nodig hebben. Een lease kan gedefinieerd worden volgens IFRS 16 als: 'een contract, of een deel van een contract, dat het recht op gebruik van een actief voor een periode van tijd in ruil voor een tegenprestatie bevat' (Grant Thornton, 2017). Leasing kan worden opgedeeld in twee verschillende vormen. Dit betreffen de financiële lease en de operationele lease (Arnold & Tahtah, 2017). De uitwerking van deze leasevormen volgt hieronder.

2.5 Financiële lease

Financiële lease is een leasevorm waarbij de lessor de inkomsten en de risico's, die verbonden zijn met het eigendom van het actief, overdraagt aan de lessee (Villers & Middelberg, 2013). IFRS en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ) vermelden in IFRS 16.63 en RJ 292.120 voorbeelden van de situaties waarin sprake is van financiële lease (EY, 2019). Dit betreffen de volgende situaties (EY, 2019)

- De lessee verkrijgt het eigendom van het leaseobject na het einde van de leaseperiode.

- De lessee heeft het recht het object van de lease te kopen tegen een bedrag beneden de verwachte reële waarde van het object op het moment dat de lessee dit recht voor het eerst kan uitoefenen.
- De periode van de lease omvat het belangrijkste deel van de economische levensduur van het leaseobject.
- De contante waarde van de minimale leasebetalingen is op het moment van het aangaan van het leasecontract (bijna) gelijk aan de reële waarde van het leaseobject.
- Het object van de lease is dusdanig specifiek dat het alleen gebruikt kan worden door de lessee.

De bovengenoemde situaties zijn overigens niet cumulatief maar geven slechts een indicatie wanneer sprake is van een financiële lease. Wanneer er aan geen van de bovengenoemde indicaties wordt voldaan, kan er nog steeds sprake zijn van een financiële leaseovereenkomst (EY, 2019).

2.6 Operationele lease

Bij een operationele leaseovereenkomst gaan de economische risico's, in tegenstelling tot de financiële lease, niet over van de lessor naar de lessee. Een groot verschil tussen deze twee leasevormen is dus dat de lessor eigenaar blijft van het leaseproduct. Dit maakt de operationele lease tevens vaak duurder voor de lessee wanneer er een financiële lease wordt aangegaan (Braam, 2020). Het restwaarderisico van het actief is immers ook voor rekening van de lessor bij de operationele lease. Het product zal gedurende de leaseperiode vaak verminderen in waarde (Braam, 2020). Logischerwijze wil de lessor hiervoor gecompenseerd worden en dus vraagt de lessor een hogere huurprijs. De lessor wil het leaseobject immers vaak verkopen na de leaseperiode. Bij een operationele lease loopt de lessee hier dus niet het risico dat het object minder waard wordt tijdens de leaseperiode. Dit is immers niet van belang voor de lessee. De operationele lease komt dus grotendeels overeen met de financiële lease. De redenen dat bedrijven kiezen voor operationele lease zijn los van de voordelen onder IAS 17, vooral het feit dat zij economisch geen risico lopen voor waardevermindering van het leaseobject (Braam, 2020).

2.7.1 Financiële ratio's

In deze scriptie wordt er voornamelijk gekeken hoe IFRS 16 zorgt voor een verandering in het inzicht in de jaarrekening van de gebruikers van de jaarrekening. Er wordt deswege onderzocht hoe de solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit veranderen in de situatie onder IFRS 16 vergeleken met de situatie onder IAS 17. Door naar het effect van IFRS 16 te kijken op deze financiële ratio's kan er een uitspraak worden gedaan over hoe het inzicht van belanghebbenden van de jaarrekening verandert door de nieuwe accounting standaard voor leases. In deze paragraaf worden deze verschillende ratio's nader toegelicht.

2.7.2 Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft een indicatie of het bedrijf in staat is om de lopende schulden af te lossen. De solvabiliteits geeft dus het vermogen van het bedrijf weer om aan al haar verplichtingen te voldoen door het gebruiken van al haar activa op het moment dat het bedrijf geliquideerd wordt (Satryo, Rokhmania & Diptyana, 2017). Voor investeerders is deze ratio van belang omdat de solvabiliteit de financiële prestaties van het bedrijf weerspiegelt. De solvabiliteit heeft deswege ook een positief effect op de aandelenkoers (Satryo et al., 2017). Uiteraard willen investeerders een hogere waarde van de aandelen dus voor hen is de solvabiliteit van belang. Om de solvabiliteit te berekenen wordt in deze scriptie de debt to equity ratio aangehouden (Satryo et al., 2017). Deze weergeeft de mate waarin de kapitaaleigenaren de gehele schuld aan derden kunnen dekken. Verder meet het ook hoe groot het gedeelte van het bedrijf is dat gefinancierd wordt met vreemd vermogen (Satryo et al., 2017). De formule van de debt to equity ratio is als volgt:

Debt to equity ratio = totaal vreemd vermogen/ eigen vermogen

De solvabiliteit brengt duidelijkheid in de continuïteit van de onderneming (Satryo et al., 2017). Wanneer dit ratio verslechtert kunnen bijvoorbeeld de gevolgen zijn dat de aandelen in waarde afneemt of dat de onderneming tegen hogere kosten zullen aanlopen voor het lenen van geld. Voor de gebruikers van de jaarrekening is het dus van belang om een zo goed mogelijke solvabiliteit te kunnen presenteren.

2.7.3 Rentabiliteit

De rentabiliteit van een onderneming is de verhouding tussen het resultaat van de onderneming en vermogen van de onderneming dat dit resultaat heeft gegenereerd. De rentabiliteit meet dus het vermogen van het bedrijf om resultaat te genereren op het totaal vermogen. Dit is interessant voor investeerders omdat bij een toename van de rentabiliteit de waarde van de aandelen ook zal toenemen (Satryo et al., 2017). Investeerders gebruiken de rentabiliteit in hun keuze om wel of niet kapitaal te verschaffen aan het bedrijf. Het is dus van belang voor het bedrijf om een goed ratio van de rentabiliteit te presenteren. Er zijn veel verschillende manieren om de rentabiliteit van een bedrijf te meten. In een steekproef naar de meest voorkomende manier in leerboeken kwam echter naar voren dat het netto inkomen gedeeld door het totale vermogen de meest gebruikte manier is (Jewell & Mankin, 2011). In deze scriptie zal de rentabiliteit dus als volgt worden berekend:

Rentabiliteit = netto inkomen/ totale vermogen

2.7.4 Liquiditeit

De liquiditeit van een bedrijf geeft aan of er voldoende liquide middelen aanwezig zijn om aan de kortlopende financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Er kan worden gesteld dat een bedrijf liquide is als zij kan voldoen aan de financiële verplichtingen. Dit is het geval als het bedrijf een current ratio heeft dat hoger is dan 1. Het bedrijf is illiquide wanneer dit niet het geval is. De waarde van de current ratio is dan onder de 1. Er zijn meerdere manieren om de liquiditeit van een bedrijf te berekenen. In deze scriptie zal echter worden gekozen voor om de liquiditeit te berekenen aan de hand van de current ratio net als in het eerdergenoemde onderzoek van Duke, et al. (2009). De current ratio wordt als volgt berekend:

Current ratio = vlottende activa/ kortlopende vreemde vermogen

De vlottende activa kan worden omschreven als de bezittingen van het bedrijf die slechts één productieproces mee zullen gaan. Deze vlottende activa kan op korte termijn worden omgezet in geld om zo aan de kortlopende schulden te kunnen voldoen. Het kortlopende vreemde vermogen

kan worden omschreven als de financiële verplichtingen van een bedrijf, die een looptijd hebben van minder dan een jaar. Voor de gebruikers van de jaarrekening is de current ratio van belang omdat dit de financiële gezondheid van een bedrijf meet net als de solvabiliteit.

Hoofdstuk 3 Rapportering leasecontracten onder IAS 17 en het verschil met IFRS 16

3.1 Inleiding

Om erachter te komen wat het effect van IFRS 16 is geweest op de jaarrekening is het van belang om de verwerking van leasecontracten onder de voormalige accounting standaard IAS 17 in kaart te brengen. Vervolgens kunnen de verschillen die IFRS 16 heeft gebracht op de rapportering van leasecontracten duidelijk worden gemaakt. Dit heeft geleid tot de volgende deelvraag, die in dit hoofdstuk nader zal worden toegelicht:

Hoe werden leasecontracten onder IAS 17 verwerkt en in welk opzicht verschilt IFRS 16 hiervan?

3.2.1 IAS 17

IAS 17 is de voormalige accounting standaard voor de rapportering van leaseovereenkomsten in de jaarrekening bij lessors en lessee's. Deze accounting standaard werd voor het eerst geïmplementeerd op 1 januari 1984 en kende door de jaren heen meerdere wijzigingen (IASPlus, 2020). IAS 17 werd uiteindelijk op 1 januari 2019 opgevolgd door de nieuwe accounting standaard voor leases genaamd IFRS 16. Onder IAS 17 wordt er onderscheid gemaakt in de rapportering van financiële leaseovereenkomsten en de rapportering van operationele leaseovereenkomsten bij zowel de lessor als de lessee. Dit leidde in het verleden tot veel kritiek op deze accounting standaard (Villiers & Middelberg, 2013). De verwerking van beide leaseovereenkomsten onder IAS 17 zal in deze paragraaf nader worden toegelicht.

3.2.2 Financiële lease

Zoals reeds benoemd in het theoretisch kader kenmerkt een financiële lease zich door het feit dat de lessor zowel de inkomsten als de risico's van het leaseobject overdraagt aan de lessee (Villiers &

Middelberg, 2013). Met andere woorden de lessor is aan het eind van de leaseperiode geen eigenaar meer van het leaseobject. In een financiële leaseovereenkomst zit dus vaak een optie tot koop van het leaseobject bedongen voor de lessee (PWC, 2017). Een financiële lease kan worden beschreven als een 'uitgestelde' aankoop door de lessee en een verkoop aan de kant van de lessor (Branswijck, Longueville & Everaert, 2011). Het leaseobject wordt onder IAS 17 tegen reële waarde opgenomen als actief in de balans van de lessee. Daarnaast worden de verplichtingen die ontstaan bij de leaseovereenkomst tegen dezelfde waarde opgenomen als schuld in de balans. Deze verplichting weergeeft de waarde van de minimale leasebetalingen samen met de bijbehorende verplichtingen van de lease (Branswijck et al., 2011). Zowel het actief als de schuld worden dus in beginsel tegen reële waarde opgenomen in de balans. Dit is echter niet het geval wanneer contante waarde van de leasebetalingen lager is dan de reële waarde van het leaseobject (PWC, 2017). In de hiervoor genoemde situatie moet de contante waarde van de leasebetalingen in de balans worden opgenomen als actief en schuld (PWC, 2017). Deze contante waarde van de leasebetalingen kan worden berekend door de impliciete rentevoet in de leaseovereenkomst. In het geval deze rentevoet niet beschikbaar is, wordt de rentevoet gebruikt die de lessee had moeten betalen indien hij een lening was aangegaan voor de leaseovereenkomst (PWC, 2017). De directe kosten die ontstaan bij het aangaan van de financiële leaseovereenkomst worden niet in de winst- en verliesrekening opgenomen maar ook in de balans. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan bemiddelingskosten voor het aangaan van de leaseovereenkomst.

Het leaseobject wordt gedurende het verloop van het leasecontract jaarlijks afgeschreven conform de beleid voor de afschrijvingen van de huidige activa van het bedrijf (PWC, 2017). Deze afschrijvingen worden in de winst- en verliesrekening opgenomen (Străoanu & Lov, 2009). In de eerder genoemde minimale leasebetalingen valt een onderscheid te maken tussen de financieringskosten en het aflossingsdeel op de schuld in de balans (PWC, 2017). Deze minimale leasebetalingen worden geboekt als kosten in de het jaar waarin deze kosten gemaakt worden (Muthupandian, 2009). Het gevolg van deze verwerking van het leasecontract is dat er op de winst- en verliesrekening van de lessee zowel afschrijvingskosten op het actief als de rentekosten van de verplichting terug valt te vinden.

Bij de lessor moet het object van de financiële lease opgenomen worden als een vordering voor een bedrag dat gelijk is aan de netto-investering van het desbetreffende leaseobject (PWC, 2017). Het

leaseobject van de financiële leaseovereenkomst wordt dus niet op dezelfde manier en voor dezelfde waarde in de balans opgenomen als bij de lessee. De lessee neemt immers zowel een actief als schuld op in de balans indien er een financiële leaseovereenkomst wordt aangegaan. De lessor kan door deze manier van verwerken geen afschrijvingen boeken van het leaseobject (Străoanu & Lov, 2009). De lessor verkrijgt uiteraard inkomsten uit de financiële leaseovereenkomst. De opname van deze inkomsten in de winst- en verliesrekening moeten worden gebaseerd op een patroon dat een constant periodiek rendement weergeeft op de netto-investering in de financiële lease van de lessor (PWC, 2017). Tenslotte moet er nog opgemerkt hebben dat er bij zowel de lessee als de lessor ook informatie in de toelichtingen in de jaarrekening over de financiële leaseovereenkomsten moet worden gegeven. Er zijn verschillende onderdelen van het leasecontract die moeten worden vermeld. Zo moet de lessee bijvoorbeeld van elk financieel leaseobject, de netto boekwaarde van het actief op balansdatum vermelden (Muthupandian, 2009). Verder moet de lessee het totaal van de toekomstige minimale leasebetalingen op de balansdatum en hun contante waarde vermelden voor verschillende jaren in de toekomst (Muthupandian, 2009). De lessor moet in geval van een financiële leaseovereenkomst bijvoorbeeld een aansluiting tussen de investering in het leaseobject op de balansdatum en de contante waarde van de minimale leasebetalingen die moeten worden verkregen op balansdatum (Muthupandian, 2009).

3.2.3 Operationele lease

Bij een operationele lease wordt het eigendom van het leaseobject niet overgedragen aan de lessee nadat het leasecontract is verlopen. In tegenstelling tot de financiële lease blijven de risico's van het leaseobject dus bij de lessor. Een leaseovereenkomst kenmerkt zich als een operationele lease wanneer deze zich niet kenmerkt als een financiële lease (PWC, 2017). De betalingen van de leaseverplichting worden door de lessee lineair over de leaseperiode als last opgenomen, behalve wanneer een andere systematische basis beter het tijds patroon van het voordeel voor de lessee weergeeft (PWC, 2017). Wanneer een lessee een operationele leaseovereenkomst aangaat, wordt het leasecontract onder IAS 17 dus niet in de balans opgenomen (Străoanu & Lov, 2009). De reden hierachter is dat de lessee bij een operationele lease niet het risico draag over het geleasede actief. De lessor namelijk de risico's voor waardevermindering van het leaseobject. Aangezien de lessee niet het risico draagt is het onjuist zijn om het actief op de balans van de lessee te verwerken (Ely,

1995). De lessee moet net als bij de financiële leaseovereenkomst wel informatie verschaffen over de operationele leaseovereenkomst in de toelichtingen van de jaarrekening. Zo moet bijvoorbeeld het totaal van de toekomstige minimale leasebetalingen worden opgenomen voor verschillende periodes in de toekomst (Muthupandian, 2009). Verder wordt er ook bijvoorbeeld een algemene beschrijving gegeven van de belangrijkste onderdelen uit de operationele leaseovereenkomst (Muthupandian, 2009). Zoals nader nog zal worden toegelicht, zorgde deze manier van verwerking van operationele leaseverplichtingen bij lessees voor de nodige kritiek op IAS 17 (Villiers & Middelberg, 2013).

In geval van een operationele lease moet de lessor het leaseobject als actief onder de materiële vaste activa in de balans opnemen. Hierbij worden wel de initiële directe kosten die de lessor maakt bij de contractonderhandelingen bij de boekwaarde van het geleasede actief opgeteld (Muthupandian, 2009). De lessor moet bij een operationele lease dus wel jaarlijks afschrijvingen boeken op dit actief. De ontvangsten van de leasebetalingen worden bij de lessor in als op lineaire basis tijdens de duur van het leasecontract als resultaat in de winst- en verliesrekening geboekt (Străoanu & Lov, 2009). De lessor moet over de operationele lease net als de lessee informatie verschaffen in de toelichtingen van de jaarrekening. Zo moet de lessor bijvoorbeeld informatie verschaffen over de toekomstige minimale leasebetalingen. Verder moet de lessor een algemene beschrijving geven van haar leaseovereenkomsten (Muthupandian, 2009).

3.2.4 Off-balance financiering

Onder IAS 17 wordt bij de lessee het leasecontract niet in de balans opgenomen. Zoals genoemd vallen de leasebetalingen wel in de resultatenrekening van de lessee waar te nemen en moet de lessee de nodige toelichtingen geven over het leasecontract. Het niet opnemen van deze operationele leaseverplichtingen in de balans zorgt voor een “off-balance” financiering (Arnold & Tahtah, 2017). Dit fenomeen doet zich voor als bedrijven financieringen aangaan die niet in de balans worden verwerkt. Er zijn verschillende redenen van bedrijven om dit soort financieringen aan te gaan. Zo verlagen de off-balance sheet financieringen de schulden in de balans. Op zijn beurt heeft dit weer effect op de financiële criteria.

De off-balance financieringen die ontstonden in de balans van de lessee door het aangaan van operationele leasecontracten leidde tot veel kritiek op de voormalige accounting standaard voor leases IAS 17 (Villiers & Middelberg, 2013). Door het niet opnemen van de operationele leasecontracten in de balans kan er bijvoorbeeld een mindere vergelijkbaarheid ontstaan tussen de jaarrekeningen van bedrijven (Duke et al., 2009). Belanghebbenden van de jaarrekening moeten de jaarrekeningen van bedrijven goed met elkaar kunnen vergelijken om zo tot een juiste beslissingen te kunnen maken. Door het niet opnemen in de balans van operationele leasecontracten kan er dus een minder getrouw beeld ontstaan van de gehele activa en verplichtingen van het bedrijf (Duke et al., 2009). IASB gaf zelf ook aan dat de rapportering van leaseovereenkomsten zorgde voor onduidelijkheid (Villiers & Middelberg, 2013). Met de invoering van IFRS 16 wilde de IASB dus meer duidelijkheid in de rapportering van leaseverplichtingen creëren. Zo moesten de gebruikers van de jaarrekening een duidelijker en betrouwbaarder beeld krijgen van de leaseverplichtingen die een bedrijf is aangegaan. Verder moest ook de vergelijkbaarheid van jaarrekeningen door IFRS 16 toenemen (Arnold & Tahtah, 2017).

3.3 IFRS 16

Onder IAS 17 moest de lessee een verschil maken in de rapportering tussen de financiële lease en de operationele lease (PWC, 2017). De financiële lease kwam wel op de balans terwijl de operationele lease leidde tot een off-balance financiering. Zoals hiervoor uitgelegd leidde dit tot kritiek. Op 1 januari 2019 is dan ook IFRS 16 officieel van kracht gegaan om de eerder genoemde kritiekpunten op te lossen. IFRS 16 is net als IAS 17 van toepassing op nagenoeg alle lease- en huurverplichtingen (Grant Thornton, 2017). Onder IFRS 16 is het niet langer mogelijk om leaseovereenkomsten niet op de balans te presenteren. De lessee moeten namelijk zowel de financiële leaseovereenkomsten als de operationele leaseovereenkomsten onder de nieuwe accounting standaard in de balans verwerken. Er gelden onder IFRS 16 echter nog wel twee uitzonderingen. Allereerst is er bijvoorbeeld een uitzondering voor zogeheten 'low-value' activa. Deze uitzondering maakt dat leasecontracten met activa die een waarde heeft van minder dan € 5.000, niet hoeven worden opgenomen in de balans (Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018). Daarnaast is er ook een vrijstelling voor leaseverplichtingen met een looptijd van minder dan 12 maanden. Deze leaseverplichtingen worden onder IFRS 16 niet opgenomen in de balans (Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018). IFRS 16

heeft eigenlijk louter gevolgen voor de rapportering van leaseverplichtingen bij de lessee. De lessor moet nog steeds op dezelfde wijze omgaan omtrent de rapportering van financiële- en operationele leasecontracten. IFRS 16 zorgt echter wel voor extra toelichtingsvereisten bij de lessor en de lessee (Grant Thornton, 2017).

Slnds de ingang van IFRS 16 is de lessee verplicht om bij de financiële- en de operationele leaseverplichting een actief en een verplichting in de balans op de te nemen op de ingangsdatum van het leasecontract (Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018). De lessee moet dus onder IFRS 16 op nagenoeg dezelfde wijze omgaan met de operationele leasecontracten als hoe zij moest omgaan met financiële leasecontracten onder IAS 17. Het actief van de financiële- en operationele leasecontracten dat moet worden opgenomen weerspiegelt het gebruiksrecht van de lessee en dit wordt in de balans opgenomen tegen reële waarde (Grant Thornton, 2017). De schuld op de balans wordt tegen dezelfde waarde op de balans opgenomen. De schuld weerspiegelt de contant waarde van de toekomstige leasebetalingen (Grant Thornton, 2017). Op het actief kan vervolgens jaarlijks worden afgeschreven. In de winst- en verliesrekening van de lessee vallen onder IFRS 16 de afschrijvingskosten en de rentekosten van de financiële- en operationele leaseverplichtingen waar te nemen. De precieze gevolgen van IFRS 16 op de balans en op de winst- en verliesrekening en de gevolgen hiervan voor het inzicht in de jaarrekening worden in de komende hoofdstukken nader toegelicht.

De financiële- en operationele leaseverplichtingen moeten onder IFRS 16 kortom op nagenoeg dezelfde wijze in de balans van de lessee worden opgenomen. Een ander wijziging in IFRS 16 ten opzichte van IAS 17 is het feit dat de lessee en de lessor onderscheid moeten maken tussen lease- en niet-leasecomponenten binnen het leasecontract. De leasecomponenten moeten worden verwerkt op de balans als actief en schuld (Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018). De verwerking van de niet-leasecomponenten hangt af van de aard van het component (Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018). In vele gevallen betreffen deze niet-leasecomponenten diensten die tijdens de periode van de dienst op lineaire basis als last moeten worden opgenomen in de balans (Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018).

3.4 Conclusie

Onder IFRS 16 is er ten opzichte van IAS 17 voor de lessor niet veel veranderd met betrekking tot de rapportering van leaseovereenkomsten. Voor de lessee brengt de nieuwe accounting standaard voor leases echter wel de nodige wijzigingen met zich mee. Onder IAS 17 moest de lessee namelijk een onderscheid maken in rapportering van financiële- en operationele leaseverplichtingen. Financiële leaseverplichtingen werden bij de lessee onder IAS 17 wel in de balans opgenomen als actief en als schuld terwijl dit niet het geval was voor operationele leaseverplichtingen. Dit leidde tot de eerder in deze paragraaf uitgelegde off-balance financieringen. De off-balance financieringen waren een groot punt van kritiek op IAS 17. De IASB wilde met IFRS 16 invulling geven aan de kritiek. Met IFRS 16 wilde de IASB dan ook de betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekening laten toenemen. Dit is gedaan door het feit dat onder IFRS 16 de lessee nu zowel de financiële- als de operationele leaseverplichtingen moet opnemen in de balans als actief en als schuld. Door deze verandering worden de off-balance financieringen in de jaarrekeningen verminderd.

Hoofdstuk 4 Het effect van IFRS 16 op de balans en winst- en verliesrekening

4.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is gebleken dat IFRS 16 voornamelijk gevolgen heeft voor de lessee. Operationele leaseverplichtingen moeten namelijk in tegenstelling tot de situatie onder IAS 17 onder de nieuwe accounting standaard ook in de balans worden opgenomen bij de lessee. Dit zal volgens de IASB significante veranderingen meebrengen op de balans en winst- en verliesrekening voor met name de bedrijven in de retail- en transportsector (Săcărin, 2017). Het doel van IFRS 16 was, zoals eerder benoemd, om de vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid van de jaarrekening te laten toenemen. Dit leidt tot een verbetering van het inzicht in de jaarrekening door belanghebbenden. Om de veranderingen in balans en winst- en verliesrekening en hiermee ook de verandering van het inzicht in de jaarrekening in kaart te brengen is deswege de volgende deelvraag bedacht.

Wat is het effect van IFRS 16 op de balans en op de winst- en verliesrekening?

4.2.1 Gevolgen voor de balans

Onder de voormalige accounting standaard voor leases, IAS 17, moesten bij de lessee alleen de financiële leaseovereenkomsten in de balans worden opgenomen. Onder IFRS 16 moeten zowel de financiële- als de operationele leaseovereenkomsten in de balans worden opgenomen. IFRS 16 zal dus voornamelijk effect hebben op bedrijven die operationele leaseovereenkomsten aangaan (Săcărin, 2017). Bij deze bedrijven zullen onder de nieuwe accounting standaard de omvang van de activa en de verplichtingen in de balans toenemen. Voor de implementatie van IFRS 16 op 1 januari 2019 zijn meerdere onderzoeken gedaan die het effect van IFRS 16 onderzoeken op de balansen van bedrijven. Dit wordt in deze onderzoeken gedaan door het kapitaliseren van de operationele leaseovereenkomsten in de balans. Deze onderzoeken schetsen hiermee een beeld van het effect van IFRS 16 op de balansen van bedrijven.

Arnold en Tahtah (2017) onderzochten de impact van de nieuwe accounting standaard op de balansen van de AEX- en AMX-fondsen op de jaarrekeningen van 2016. Zij kapitaliseerden de operationele leaseovereenkomsten op de balansen van deze fondsen om zo het effect van IFRS 16 in kaart te brengen. Uit het onderzoek van Arnold en Tahtah (2017) bleek dat een kapitalisatie van de operationele leaseverplichtingen leidt tot een gemiddelde stijging van 15% van de verplichtingen in de balansen van de fondsen. Verder stegen de activa van de fondsen gemiddeld met bijna 5% (Arnold & Tahtah, 2017). Dit zijn echter gemiddelde cijfers voor de AEX- en AMX-fondsen. Frappant is wel te constateren dat de verplichtingen gemiddeld een stuk meer toenemen dan de activa. De activa en de verplichtingen van de gekapitaliseerde operationele leaseverplichtingen zouden immers een gelijke waarde in de balans moeten hebben, zoals beschreven in hoofdstuk 3 van deze scriptie. Arnold en Tahtah (2017) geven hier echter geen verklaring voor. Uit het hiervoor genoemde onderzoek is verder gebleken dat de effecten van IFRS 16 op de fondsen die actief zijn in de retail- en transportsector relatief het grootst zijn (Arnold & Tahtah, 2017). Dit wordt verklaard door het feit dat deze sectoren intensief gebruik maken van operationele leaseverplichtingen. Zo is gebleken bij retailer AholdDelhaize dat bij toepassing van IFRS 16 op de jaarrekening van 2016 de omvang van de verplichtingen in de balans verdubbelen. Bij Air France-KLM zou IFRS 16 zorgen voor een stijging van 65% van de verplichtingen. Kortom kan er dus worden geconcludeerd dat IFRS 16 een groot effect heeft op de omvang van de activa en verplichtingen van de AEX- en AMX-fondsen.

In een onderzoek waar operationele leaseverplichtingen werden gekapitaliseerd bij Turkse retailers, bleek dat IFRS 16 een significant effect heeft op de activa en verplichtingen in de balans (Sari et al., 2016). Deze simulatie werd uitgevoerd op de jaarrekening van 2010 tot en met 2014 van de retailers. In de jaren 2010 en 2011 steeg de omvang van de activa en de verplichtingen significant. Tenslotte werden ook significante veranderingen waargenomen in een onderzoek waarbij de operationele leaseverplichtingen werden gekapitaliseerd in de balans van een Turkse luchtvaartmaatschappij (Öztürk & Serçemeli, 2016). Hierbij kenden wederom de omvang van de activa en de verplichtingen een significante stijging (Öztürk & Serçemeli, 2016). Dit heeft gevolgen op de financiële ratio's van het bedrijf. Zo zorgt een stijging van de activa bijvoorbeeld voor een daling van de rentabiliteit.

4.2.2 Gevolgen voor de winst- en verliesrekening

Onder IFRS 16 moet de lessee nu zowel de financiële- als operationele leaseovereenkomsten in de balans opnemen. Dit heeft directe gevolgen voor de winst- en verliesrekening. De leasebetalingen van de operationele leaseverplichtingen werden onder IAS 17 lineair opgenomen in de winst- en verliesrekening. Onder IFRS 16 worden de operationele leaseovereenkomsten op dezelfde manier gerapporteerd als de financiële leaseovereenkomsten. Op de activa van zowel de financiële- als operationele leaseovereenkomsten kan jaarlijks worden afgeschreven. Daarnaast worden van beide leaseovereenkomsten de rentekosten die betrekking hebben op de leaseverplichting ook de in de winst- en verliesrekening opgenomen. De leasebetalingen van de operationele lease worden dus niet meer in de winst- en verliesrekening opgenomen onder IFRS 16. In plaats hiervan worden de afschrijvingskosten op het actief en de rentelasten op de verplichting in de winst- en verliesrekening opgenomen. Deze wijziging in de nieuwe accounting standaard heeft een positief effect op de EBITDA (Arnold & Tahtah, 2017). De EBITDA weerspiegelt het resultaat vóór de aftrek van interest, belastingen, afschrijvingen en amortisatie. De stijging van de EBITDA valt te verklaren aangezien de afschrijvingskosten en rentekosten een grotere omvang zullen bedragen onder IFRS 16 vergeleken met de situatie onder IAS 17. Daarnaast kan de stijging van de EBITDA ook verklaard worden door het feit dat er een lager bedrag aan lease- en huurverplichtingen in de winst- en verliesrekening wordt opgenomen. Dit maakt dat de kosten lager zijn waardoor het resultaat toeneemt ten opzichte van de situatie onder IAS 17. In het eerdergenoemde onderzoek naar het effect van IFRS 16 op AEX- en AMX-fondsen bleek dat de EBITDA van de fondsen door toepassing van de meest recente accounting standaard voor leases, toenam met bijna 13% (Arnold & Tahtah, 2017). Wederom bleek weer dat de toename van de EBITDA relatief het grootste is voor de retailer AholdDelhaize en voor de luchtvaartmaatschappij Air France-KLM (Arnold & Tahtah, 2017). Het positieve effect van IFRS 16 op de EBITDA wordt in meerdere onderzoeken bevestigd. Zo nemen ook Morales Díaz en Zamora Ramírez (2018) dit positieve verband waar in hun onderzoek naar het effect van IFRS 16 op de jaarrekening van bedrijven.

4.3 Effect op het inzicht in de jaarrekening

Kortom kan er worden geconcludeerd dat bij de lessee de omvang van de activa en de verplichtingen zullen toenemen na de intrede van IFRS 16. Daarnaast zal ook de EBITDA stijgen ten opzichte van de situatie onder IAS 17. De veranderingen zijn relatief het grootst voor de bedrijven in de retail- en

transportsector, zoals de IASB reeds aangaf (Săcărin, 2017). Het niet opnemen van de operationele leaseovereenkomsten in de balans leidde tot off-balance financieringen (Arnold & Tahtah, 2017). Deze off-balance sheet financieringen zorgde voor kritiek op IAS 17 omdat dit een onduidelijk beeld geeft van de totale activa en verplichtingen van de ondernemingen (Duke et al., 2009). Dit zorgt tevens voor een mindere vergelijkbaarheid en voor een minder getrouw beeld van de jaarrekeningen van bedrijven (Duke et al., 2009). Echter zijn er ook onderzoeken die beweren dat off-balance financieringen geen beperking vormen in het beeld van belanghebbenden in de jaarrekening (Fülbier, Silva & Pferdehirt, 2008). Zo zouden investeerders al rekening houden met de off-balance leaseovereenkomsten bij de beoordeling van het risico van de investering. In het hiervoor genoemde onderzoek zou een kapitalisatie van de operationele leaseverplichtingen dus niet leiden tot een verbetering van de decision-usefulness. Belanghebbenden halen namelijk al de nuttige informatie uit de jaarrekening onder IAS 17 (Fülbier et al., 2008). Echter zijn andere onderzoeken van mening dat belanghebbenden wel problemen hadden met de off-balance sheet investeringen omdat deze financieringen een minder transparant beeld gaven van de activa en verplichtingen van de onderneming (Liviu-Alexandru, 2018).

IFRS 16 zorgt ervoor, zoals in bovenstaande onderzoeken vermeld wordt, dat de activa en verplichtingen veelal zullen toenemen. Er is dus een verbetering van de opname van activa en passiva in de balans. Dit zorgt voor een toename in de transparantie van het bedrijf (Liviu-Alexandru, 2018). Door het transparantere beeld kunnen belanghebbenden de financiële prestaties en de bezittingen van de bedrijven beter analyseren (Liviu-Alexandru, 2018). Naast een toename in de transparantie zal de vergelijkbaarheid van de jaarrekening ook toenemen bij toepassing van IFRS 16 (Liviu-Alexandru, 2018). De toename van de vergelijkbaarheid wordt veroorzaakt doordat alle activa en passiva van de leasecontracten worden opgenomen in de balans. Daarnaast neemt de vergelijkbaarheid ook toe door het feit dat de leasecontracten op vergelijkbare wijze worden geanalyseerd (Liviu-Alexandru, 2018). De kwaliteit van de jaarrekeningen voor de ondernemingen met operationele leasecontracten zal dus toenemen door toepassing van IFRS 16 (Liviu-Alexandru, 2018). De betrouwbaarheid van de jaarrekeningen van de lessee zal, zoals uitgelegd in theoretisch kader, ook toenemen. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de transparantie en vergelijkbaarheid bij toepassing van IFRS 16 zal toenemen. Deze twee begrippen kunnen worden gezien als onderdelen van de betrouwbaarheid van de jaarrekening. Betrouwbaarheid betekent namelijk dat de jaarrekening juist en volledig moet zijn en dat belanghebbenden een getrouwe weergave van de

jaarrekening moeten krijgen (Braam, 2020). Door het toenemen van de transparantie en vergelijkbaarheid zal de betrouwbaarheid dus toenemen. De verbetering van de hiervoor genoemde begrippen zal het grootst zijn bij de bedrijven met een groot aantal operationele leaseverplichtingen.

4.4.1 Effect op de financiële ratio's

IFRS 16 zorgt, zoals hierboven beschreven, voor veranderingen in de balansposten. Door de stijgingen in de activa en verplichtingen zullen financiële ratio's ook veranderen. Belanghebbenden gebruiken financiële ratio's om het bedrijf te analyseren. Zo gebruiken banken en investeerders deze ratio's mede om te beslissen of zij kapitaal verstrekken aan de onderneming. Er zijn al meerdere onderzoeken bekend over het effect van IFRS 16 op de financiële ratio's. Zo werd bij een kapitalisatie van operationele leaseverplichtingen bij AEX-fondsen bekend dat deze kapitalisatie een significant effect heeft op de solvabiliteit en rentabiliteit (Morales Díaz & Zamora Ramírez, 2018). In een ander onderzoek naar kapitalisatie van operationele leases werd naast de solvabiliteit en rentabiliteit, ook een significant effect gevonden op de current ratio (Duke et al., 2009). De precieze veranderingen van de financiële ratio's die van belang zijn in deze scriptie en de gevolgen hiervan voor belanghebbenden zullen hieronder worden toegelicht.

4.4.2 Effect op de solvabiliteit

In het onderzoek van Arnold en Tahtah (2017) waarbij operationele leaseverplichtingen werden gekapitaliseerd, bleek een negatief significant effect op de solvabiliteit van de fondsen. De verhouding van de verplichtingen ten opzichte van het eigen vermogen (debt to equity ratio) neemt bij een toepassing van IFRS 16 op de jaarrekening van 2016 gemiddeld met 15% toe (Arnold & Tahtah, 2017). Deze ratio neemt het meest toe bij de retailer AholdDelhaize en luchtvaartmaatschappij Air France-KLM. Dit is verklaarbaar aangezien deze bedrijven intensief gebruik maken van operationele leaseverplichtingen. De stijging van de debt to equity ratio wordt bevestigd in het onderzoek naar het effect van IFRS 16 op de jaarrekening van Turkse retailers (Öztürk & Serçemeli, 2016). In dit onderzoek werd verder ook een stijging in de verplichtingen en een daling van het eigen vermogen waargenomen. De stijging van de debt to equity ratio en daarmee een verslechtering van de solvabiliteit maakt dat het risico voor de kapitaalverschaffers

toeneemt. Een verhoogde debt to equity ratio zorgt er namelijk voor dat het bedrijf minder in staat is de lopende schulden af te lossen (Satryo et al., 2017). Banken en investeerders zullen hierdoor minder bereid zijn kapitaal te verschaffen bedrijven. Bedrijven zullen bijvoorbeeld bij het lenen van geld dit verhoogde risico moeten compenseren en hierdoor meer rente moeten betalen.

4.4.3 Effect op de rentabiliteit

De resultaten van de huidige onderzoeken in de literatuur naar het effect van een kapitalisatie van operationele leases op de rentabiliteit zijn verschillend. Dit kan worden veroorzaakt door het feit dat de onderzoeken verschillende formules gebruiken voor de berekening van de rentabiliteit. Het is daarom van belang naar het effect op de rentabiliteit te kijken, waar de rentabiliteit wordt gedefinieerd op dezelfde manier als in deze scriptie. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek van Duke et al. (2009). In dit onderzoek bleek dat de kapitalisatie van operationele leaseovereenkomsten een significant negatief effect heeft op de rentabiliteit. Dit significante negatieve effect op de rentabiliteit werd ook geconstateerd in het onderzoek van Bennett en Bradbury (2003). De gevolgen van een daling van de rentabiliteit betekent dat investeerders minder geïnteresseerd zijn kapitaal te verschaffen aan het bedrijf. Dit komt door het feit dat bij een daling van de rentabiliteit, de waarde van de aandelen veelal zal dalen (Satryo et al., 2017).

4.4.4 Effect op de liquiditeit

De liquiditeit van het bedrijf wordt in deze scriptie berekend aan de hand van de current ratio. Het effect van een kapitalisatie van operationele leaseovereenkomsten op de current ratio is reeds onderzocht in de huidige literatuur. Zo constateerden Duke et al. (2009) een negatief significant effect op de current ratio. Het significante negatieve effect op de current ratio werd ook geconstateerd in het onderzoek van Durocher en Fortin (2009). De veranderingen in de current ratio kunnen verklaard worden door het feit dat de omvang van de activa en verplichtingen zullen veranderen. De liquiditeit en daarmee de current ratio geeft aan of een bedrijf genoeg liquide middelen heeft om aan de kortlopende schulden te voldoen. Net als bij de solvabiliteit zorgt een daling in de current ratio ervoor dat bijvoorbeeld investeerders en banken minder snel geneigd zijn

kapitaal te verschaffen omdat zij een hoger risico lopen.

4.5 Conclusie

Er kan worden geconcludeerd dat IFRS 16 zorgt voor een significante stijging van de activa en verplichtingen door het feit dat operationele leaseverplichtingen onder deze accounting standaard worden gekapitaliseerd. Daarnaast zal hierdoor ook de EBITDA toenemen. De toename in de activa en passiva leidt tot een transparanter beeld van de jaarrekening. Er ontstaat daarnaast ook een toename in de vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen voor belanghebbenden. Door de toename in de transparantie en vergelijkbaarheid zal de betrouwbaarheid van de jaarrekening ook toenemen. Het feit dat de activa en schulden toenemen, zorgt ervoor dat de financiële ratio's zullen veranderen. Uit de literatuur is gebleken dat solvabiliteit zal afnemen. Verder bleek dat een kapitalisatie van operationele leaseovereenkomsten leidt tot een significante daling van de rentabiliteit en de liquiditeit. De negatieve veranderingen in deze ratio's maken dat belanghebbenden van de jaarrekening, zoals banken en investeerders, een groter risico lopen bij het verschaffen van kapitaal aan bedrijven.

Hoofdstuk 5 Het effect op het inzicht in de jaarrekening aan de hand van financiële ratio's

5.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is duidelijk geworden wat het geschatte effect van IFRS 16 is op de balans en winst- en verliesrekening. Er bleek dat deze veranderingen ook effect hebben op de solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit. De wijzigingen in de financiële ratio's door toepassing van IFRS 16 veranderen het inzicht in de jaarrekening van belanghebbenden. Verder bleek eerder dat het effect van IFRS 16 het grootst is op bedrijven in de retail- en transportsector. Om de veranderingen in het inzicht in de jaarrekeningen van bedrijven in de retail- en transportsector te onderzoeken is deswege de volgende deelvraag geformuleerd:

Wat is het effect van IFRS 16 op het inzicht in de jaarrekening van belanghebbenden aan de hand van de financiële ratio's (solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit) van de bedrijven in de retail- en transportsector?

Om op deze vraag een antwoord te kunnen geven worden er in dit hoofdstuk drie hypothesen opgesteld. De verzamelde data en de gebruikte methode zal nader worden toegelicht. Vervolgens zullen de resultaten van het empirische onderzoek worden weergegeven om de hypothesen te kunnen aannemen of te kunnen verwerpen. Tenslotte zullen de uitkomsten van het empirische onderzoek gekoppeld worden aan het inzicht in de jaarrekening.

5.2 Hypothesen

In de wetenschappelijke literatuur is reeds onderzoek gedaan naar het effect van IFRS 16 op de financiële ratio's. In deze onderzoeken werd dit effect inzichtelijk gemaakt door de operationele leaseovereenkomsten te kapitaliseren. Uit de literatuur bleek dat een kapitalisatie van operationele leaseverplichtingen leidde tot een stijging van de debt to equity ratio. Deswege kan de volgende hypothese worden gesteld omtrent het effect van IFRS 16 op de solvabiliteit.

Hypothese 1: IFRS 16 heeft een negatief effect op de solvabiliteit.

Uit de besproken wetenschappelijke literatuur blijkt dat een kapitalisatie van operationele leaseverplichtingen in de balans leidt tot een daling van de rentabiliteit. De verwachting is dan ook dat IFRS 16 leidt tot een daling van de rentabiliteit van de bedrijven. Deswege luidt de tweede hypothese als volgt:

Hypothese 2: IFRS 16 heeft een negatief effect op de rentabiliteit.

In deze scriptie wordt het effect van IFRS 16 op de liquiditeit gemeten aan de hand van de current ratio. Uit het gedane literatuuronderzoek is gebleken dat een kapitalisatie van operationele leaseovereenkomsten leidt een daling van de current ratio. Een daling van de current ratio betekent met andere woorden dat een kapitalisatie van operationele leaseverplichtingen een negatief effect heeft op de liquiditeit. Dit leidt tot de volgende hypothese omtrent het verwacht effect van IFRS 16 op de liquiditeit.

Hypothese 3: IFRS 16 heeft een negatief effect op de liquiditeit.

5.3 Data

Voor het empirische onderzoek is de data vergaard van tien bedrijven die grotendeels of helemaal in Nederland actief zijn in de retail- en transportsector. Om een uitspraak te kunnen doen over het effect van IFRS 16 voor zowel de retailsector als de transportsector zijn van beide sectoren vijf bedrijven uitgekozen. Dit onderzoek zal het effect van IFRS 16 meten door de jaarrekeningen van de bedrijven te vergelijken op basis van IAS 17 en de jaarrekeningen op basis van IFRS 16. IFRS 16 is op 1 januari 2019 geïmplementeerd in de jaarrekening. Van de meeste bedrijven in de dataset zijn dus de jaarrekeningen van 2018 en 2019 uitgekozen om de benodigde data uit te verkrijgen. Air France-KLM en DHL hebben echter IFRS 16 vervroegd toegepast vanaf 1 januari 2018. Van deze twee bedrijven zijn deswege de jaarrekeningen van 2017 en 2018 uitgekozen om benodigde data uit te verzamelen.

De eerder genoemde hypothesen toetsen het effect van IFRS 16 op de solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit. De solvabiliteit wordt bepaald aan de hand van de debt to equity ratio en de liquiditeit wordt bepaald aan de hand van de current ratio. Er is deswege uit de jaarrekeningen de data verzameld die nodig is om deze ratio's uit te rekenen. Dit betreft data omtrent het vreemde vermogen, eigen vermogen, activa, totale vermogen en het netto-inkomen.

De uitgekozen bedrijven zijn actief in de retail- of transportsector (tabel 1, bijlage A). Hierin moet de retailsector ruim worden opgevat. De retailsector wordt gedefinieerd als de bedrijven die diensten en goederen aan consumenten verkopen of ter beschikking stellen. Dit omvat dus bijvoorbeeld retailers als Ahold Delhaize en de Sligro. De transportsector wordt gedefinieerd als de sector die verantwoordelijk is voor het vervoer van goederen of personen. Een voorbeeld hiervan is Air France-KLM of PostNL. Verder is voor het totale beeld van het effect van IFRS 16 ervoor gekozen om zoveel mogelijk verschillende soorten bedrijven uit te kiezen. Deze verschillen zitten in zowel de grootte als in de geleverde diensten of producten van de bedrijven.

5.4 Methodologie

De huidige bekende literatuur heeft voornamelijk onderzoek gedaan naar het effect van IFRS 16 door middel van het kapitaliseren van operationele leaseverplichtingen. Deze kapitalisaties werden uitgevoerd op de jaarrekeningen die zijn uitgegeven onder de voormalige accounting standaard voor leases, IAS 17. Dit onderzoek zal het effect van IFRS 16 meten door financiële ratio's te vergelijken uit reeds gepubliceerde jaarrekeningen. Het empirische onderzoek in deze scriptie wordt dus retrospectief gehouden. Het effect van IFRS 16 wordt bepaald aan de hand van het effect op de financiële ratio's. Om te kijken of de financiële ratio's daadwerkelijk significant veranderd zijn door IFRS 16, worden de hypothesen aangenomen of verworpen met een significantieniveau van 5%. De financiële ratio's betreffen de debt to equity ratio, rentabiliteit en de current ratio.

Om te bepalen welke toets moet worden gebruikt voor het toetsen van de hypothesen, wordt eerst bepaald of de dataset een normale verdeling heeft. Verder wordt ook bepaald of in de dataset geen grote uitschieters aanwezig zijn. In de dataset valt te zien dat er een aantal uitschieters zijn (figuur 2 t/m 5, bijlage B). Deze uitschieters worden uit de dataset verwijderd. Het aantal observaties

verandert daardoor. De debt to equity ratio en de rentabiliteit hebben nu negen observaties in plaats van tien. De current ratio blijft wel tien observaties houden.

Nu de uitschieters uit de dataset gehaald zijn, kan worden bepaald of de dataset normaal verdeeld is. Dit wordt gedaan aan de hand van een Shapiro-Wilk test. Hierbij wordt aangenomen dat de data normaal verdeeld is als de desbetreffende ratio's een significantieniveau hebben boven de 5%. De data is dus niet normaal verdeeld als er sprake is van een significantieniveau onder de 5%. Uit de Shapiro-Wilk test blijkt dat zowel de rentabiliteit als de current ratio normaal verdeeld zijn onder IAS 17 en onder IFRS 16 (figuur 6, Bijlage C). De debt to equity ratio is zowel onder IAS 17 ($0.00771 < 0.05$) als onder IFRS 16 ($0.00540 < 0.05$) niet normaal verdeeld (figuur 6, Bijlage 6).

Zowel de rentabiliteit als de current ratio zijn onder IAS 17 en IFRS 16 normaal verdeeld. Dit maakt dat er voor deze twee ratio's gebruik wordt gemaakt van een paired sample t-test om bijbehorende hypothesen te toetsen. Aangezien de debt to equity ratio niet normaal verdeeld is onder IAS 17 en IFRS 16 zal om de bijbehorende hypothese te toetsen, gebruik worden gemaakt van een Wilcoxon matched-pairs signed rank test.

5.5 Waarneming statistieken

In totaal zijn tien bedrijven geobserveerd in de retail- en transportsector om het effect van IFRS 16 te bepalen. Hiervoor is data uit de jaarrekeningen van 2018 en 2019 verzameld omdat vanaf 1 januari 2019 IFRS 16 verplicht moest worden geïmplementeerd. Alleen van Air France-KLM en DHL is data uit de jaarrekeningen van 2017 en 2018 verzameld omdat zij IFRS 16 vervroegd hebben toegepast vanaf 1 januari 2018. De beschrijvende statistieken voor de bedrijven onder IAS 17 en IFRS 16 zijn te vinden in tabel 2 tot en met 5 in bijlage B. In het aantal observaties van de debt to equity en de rentabiliteit valt een verschil te zien. Dit komt omdat bij deze ratio's de uitschieters uit de dataset zijn gefilterd. In tabel 2 en 4 valt te zien dat de standaarddeviatie in de genoemde posten vrij groot is. De spreiding in de dataset is dus vrij groot. Dit komt door het feit dat veel bedrijven van verschillende grootte zijn onderzocht. Zo heeft bijvoorbeeld Ahold Delhaize een grotere omvang van het eigen vermogen dan een bedrijf als de Sligro. Er valt verder ook waar te nemen dat het minimum en maximum van de genoemde posten erg uit elkaar liggen. Dit wordt wederom veroorzaakt door het feit dat de dataset bestaat uit bedrijven van verschillende grootte.

5.6.1 Resultaten effect IFRS 16 op solvabiliteit

Het effect van IFRS 16 op de solvabiliteit wordt bepaald aan de hand van de debt to equity ratio. Uit de literatuur is gebleken dat IFRS 16 leidt tot een stijging van de debt to equity ratio. Om te toetsen of de stijging in de debt to equity ratio van bedrijven in de retail- en transportsector na toepassing van IFRS 16 significant is, wordt een Wilcoxon matched-pairs signed rank test gedaan. De bijbehorende nulhypothese is dat de gemiddelde debt to equity ratio onder IFRS 16 gelijk is aan de gemiddelde debt to equity ratio onder IAS 17. De resultaten hiervan zijn zichtbaar in tabel 7 uit bijlage D. Uit de toets blijkt dat de p-waarde minder is dan het gehanteerde significantieniveau van 5% ($0.0077 < 0.05$). De nulhypothese wordt dus verworpen. Met het verwerpen van de nulhypothese kan dus worden geconstateerd dat de debt to equity ratio significant stijgt na toepassing van IFRS 16 bij de uitgekozen bedrijven in de retail- en transportsector. Het stijgen van de debt to equity ratio leidt tot een verslechtering van de solvabiliteit. Dit betekent dat de eerste hypothese in deze scriptie kan worden aangenomen. Er kan dus worden gesteld dat de implementatie van IFRS 16 leidt tot een negatief significant effect op de solvabiliteit.

De uitkomsten in dit onderzoek zijn in overeenkomst met de eerder genoemde literatuur. Zo bleek in het onderzoek van Arnold en Tahtah (2017) een negatief significant effect op de solvabiliteit van AEX-fondsen na kapitalisatie van operationele leaseovereenkomsten. Verder werd in het onderzoek van Öztürk en Serçemeli (2016) een significante stijging van de debt to equity ratio gevonden bij de jaarrekening van Turkse retailers. Kortom kan geconcludeerd worden dat het intreden van IFRS 16 leidt tot een negatief effect op de solvabiliteit van bedrijven die actief zijn in de retail- en transport sector.

5.6.2 Resultaten effect IFRS 16 op rentabiliteit

Uit de literatuur blijkt dat het effect van IFRS 16 op de rentabiliteit van het totale vermogen negatief is. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de omvang van de activa na toepassing van IFRS 16 op de jaarrekening zal toenemen. Om te toetsen of de rentabiliteit van het totale vermogen significant gedaald is, wordt een paired sample t-test gehouden. De bijbehorende nulhypothese is dat de gemiddelde rentabiliteit van het totale vermogen onder IFRS 16 gelijk is aan de gemiddelde

rentabiliteit van het totale vermogen onder IAS 17. De resultaten van de toets zijn zichtbaar in tabel 8 uit bijlage D. Uit de resultaten van de toets blijkt dat de p-waarde groter is dan het significantieniveau van 5%. ($0.0700 > 0.05$). De nulhypothese moet dus worden aangenomen. In de uitgekozen bedrijven uit de retail- en transportsector blijkt dat IFRS 16 niet leidt tot een significante daling van de rentabiliteit van het totale vermogen. Dit betekent dat de tweede hypothese in deze scriptie moet worden verworpen. Uit de data blijkt wel dat de rentabiliteit van het totale vermogen over het algemeen verminderd onder IFRS 16 in vergelijking met de rentabiliteit van het totale vermogen onder IAS 17 (Tabel 3 & 5, Bijlage B). Deze daling is echter niet significant en deswege kan er niet geconcludeerd worden dat het effect van IFRS 16 op de rentabiliteit van het totale vermogen bij bedrijven in de retail- en transportsector negatief is. Dit is echter wel in tegenstelling met de uitkomsten van de eerder besproken literatuur. Zo vonden Bennet en Bradbury (2003) namelijk wel een significant negatief effect op de rentabiliteit van het totale vermogen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in het onderzoek van Bennet en Bradbury (2003) de rentabiliteit anders werd berekend. In plaats van het nettoresultaat te delen door het totale vermogen werd de rentabiliteit berekend door middel van het resultaat voor aftrek van rente en belastingen te delen door het totale vermogen. Het is dan ook goed mogelijk wanneer in dit empirische onderzoek het resultaat voor aftrek van rente en belastingen was gebruikt in plaats van het nettoresultaat, wel een significant negatief effect werd gevonden op de rentabiliteit van het totale vermogen. Immers bleek uit eerder onderzoek dat IFRS 16 wel een positief significant effect heeft op de EBITDA en niet op het nettoresultaat (Arnold & Tahtah, 2017).

5.6.3 Resultaten effect IFRS 16 op liquiditeit

Het effect van IFRS 16 op de liquiditeit wordt in deze scriptie bepaald aan de hand van de current ratio. Uit de literatuur is gebleken dat de current ratio na toepassing van IFRS 16 zal dalen. Om te toetsen of deze daling significant is, wordt een paired sample t-test gehouden. De nulhypothese stelt dat de gemiddelde current ratio onder IFRS 16 gelijk is aan de gemiddelde current ratio onder IAS 17. De resultaten hiervan zijn te vinden in tabel 8 uit bijlage D. Uit de uitkomsten van de toets blijkt dat de p-waarde lager is dan het significantieniveau van 5% ($0.0292^* < 0.05$). De nulhypothese kan dus worden verworpen. Er kan gesteld worden dat IFRS 16 leidt tot een significante daling van de current ratio bij de onderzochte bedrijven in de retail- en transportsector. Het dalen van de current ratio

betekent een daling van de liquiditeit. De derde hypothese kan dus worden aangenomen. Kortom kan dus worden gesteld dat IFRS 16 een negatief effect heeft op de liquiditeit van bedrijven in de retail- en transportsector.

De resultaten uit dit onderzoek zijn in lijn met het eerder behandelde literatuuronderzoek. Zo constateerden ook Duke et al. (2009) en Durocher en Fortin (2009) namelijk een negatief effect op de current ratio bij kapitalisaties van operationele leaseverplichtingen op balansen van verschillende bedrijven. Kortom kan geconcludeerd worden dat IFRS 16 een negatief effect heeft op de liquiditeit van bedrijven die actief zijn in de retail- en transportsector.

5.7 Effect op het inzicht in de jaarrekening

Onder IAS 17 ontstonden bij het aangaan van operationele leaseovereenkomsten off-balance financieringen. Dit leidde tot veel kritiek omdat dit een niet getrouw beeld gaf van de totale omvang van de activa en de verplichtingen in de balans (Duke et al., 2009). Dit leidde verder ook tot een onvolledig beeld van de financiële ratio's. De IASB wilde deze problemen oplossen en bracht deswege IFRS 16 uit. Aangezien operationele leaseverplichtingen onder IFRS 16 in de balans moeten worden opgenomen, bleek uit de literatuur dat de omvang van de activa en de verplichtingen in de balans zal toenemen. Dit zorgt voor een betrouwbaarder en vollediger beeld van deze balansposten. Met het toenemen van de omvang van de activa en de verplichtingen zullen ook de financiële ratio's veranderen (Arnold & Tahtah, 2017). De veranderde ratio's zullen voor een toename in de vergelijkbaarheid van de jaarrekening zorgen omdat de ratio's onder de nieuwe accounting standaard de daadwerkelijke en volledige balansposten in de jaarrekening weergeven. Er kunnen dus geen verbeterde ratio's worden gemaakt door financiële leaseverplichtingen te classificeren als operationele leaseverplichtingen (Goodacre, 2003).

Uit de uitkomsten van dit empirische onderzoek blijkt dat zowel de solvabiliteit als de liquiditeit significant gedaald zijn bij de bedrijven in de retail- en transportsector. Aangezien IFRS 16 een negatief significant effect heeft op deze ratio's, blijkt dat de omvang van de activa en verplichtingen inderdaad vollediger is geworden bij de bedrijven in de retail- en transportsector. Verder is door het opnemen van de operationele leaseverplichtingen en het hierdoor vollediger maken van de desbetreffende balansposten, ook een verbetering in de transparantie ontstaan van de

jaarrekeningen (Liviú-Alexandru, 2018). Door de toename in volledigheid en transparantie kan er geconcludeerd worden dat hierdoor een betrouwbaarder beeld is ontstaan van de jaarrekeningen van de bedrijven in deze sectoren (Duke et al., 2009). Het significant veranderen van de solvabiliteit en de liquiditeit maakt dat de vergelijkbaarheid tussen de jaarrekeningen van bedrijven in de retail- en transportsector ook is toegenomen. Dit komt door het feit dat alle activa en passiva van de leasecontracten onder de nieuwe accounting standaard in de balans worden opgenomen (Liviú-Alexandru, 2018). De financiële ratio's weergeven de werkelijke activa en passiva dus beter onder IFRS 16 dan onder IAS 17. Ondanks dat de rentabiliteit niet significant verandert in dit onderzoek, kan er toch worden geconcludeerd dat de significante veranderingen in de solvabiliteit en liquiditeit genoeg indicaties geven voor de toename in betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen. Dit is omdat de solvabiliteit en liquiditeit in tegenstelling tot de rentabiliteit, louter berekend worden aan de hand van de balansposten. De balans is met andere woorden vollediger en deswege betrouwbaarder geworden. Al met al is de kwaliteit van de jaarrekeningen van bedrijven in de retail- en transportsector dus toegenomen door implementatie van IFRS 16. De decision-usefulness van de jaarrekening is hierdoor verbeterd bij deze bedrijfssectoren. De jaarrekeningen van de bedrijven in de retail- en transportsector verschaffen door IFRS 16 met andere woorden meer nuttige en volledige informatie voor belanghebbenden dan onder IAS 17 het geval was.

5.8 Conclusie

Uit het eerder behandelde literatuuronderzoek bleek dat IFRS 16 de grootste veranderingen teweegbrengt in de jaarrekening van bedrijven in de retail- en transportsector. Er is deswege onderzocht wat het effect van IFRS 16 is op de solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit bij bedrijven in de retail- en transportsector. Er bleek dat bij de tien onderzochte bedrijven een negatief significant effect werd gevonden van IFRS 16 op de solvabiliteit en liquiditeit van deze bedrijven. Het effect op de rentabiliteit was wel negatief maar niet significant. Door het feit dat er een negatief significant effect werd gevonden op de solvabiliteit en liquiditeit kan er worden geconcludeerd dat de activa en de verplichtingen onder IFRS 16 vollediger zijn dan onder IAS 17. Met de verbeterde opname van leaseovereenkomsten in de balans, is de jaarrekening transparanter geworden. Door de toename in de volledigheid en transparantie is een betrouwbaarder beeld ontstaan van de jaarrekening onder IFRS 16. Verder is ook de vergelijkbaarheid toegenomen aangezien de financiële ratio's de volledige

omvang van de activa en verplichtingen weerspiegelen. Kortom kan er worden geconcludeerd dat de kwaliteit van de jaarrekeningen van de bedrijven in de retail- en transportsector is toegenomen met het intreden van IFRS 16. Door de toename in de kwaliteit van de jaarrekening is de decision-usefulness van deze jaarrekeningen toegenomen.

Hoofdstuk 6 Conclusie en discussie

6.1 Conclusie

Met behulp van het de uitkomsten in het gehouden literatuuronderzoek en het empirische onderzoek kan er een antwoord worden geformuleerd op de hoofdvraag:

‘Wat is het effect van de intrede van IFRS 16 op de jaarrekeningen van bedrijven in de retail- en transportsector en het inzicht van belanghebbenden in deze jaarrekeningen?’

Onder IAS 17 moest de lessee een onderscheid maken in de rapportering van financiële- en operationele leaseovereenkomsten. Het gevolg hiervan was dat er off-balance financieringen ontstonden. Dit leidde tot kritiek omdat de off-balance financieringen de betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekening negatief beïnvloedden. Onder IFRS 16 moet de lessee zowel de financiële- als operationele leaseovereenkomsten in de balans opnemen als actief en als schuld. Met deze verandering worden de off-balance financieringen in de jaarrekening verminderd. Het opnemen van operationele leaseovereenkomsten in de balans leidt tot een aantal veranderingen. Zo blijkt uit de huidige literatuur dat een kapitalisatie van operationele leaseverplichtingen leidt tot een significante stijging van de activa en verplichtingen in de balans. Daarnaast zorgt IFRS 16 ook voor veranderingen in de winst- en verliesrekening. Zo zal door de implementatie van IFRS 16 bijvoorbeeld de EBITDA toenemen. De veranderingen in de balansposten en in de winst- en verliesrekening leiden ook tot veranderingen in financiële ratio's. Uit de literatuur kan geconcludeerd worden dat de veranderingen in de balansposten en daarmee de financiële ratio's leiden tot een toename in de betrouwbaarheid, transparantie, volledigheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen van de bedrijven met operationele leaseovereenkomsten.

Om het effect van IFRS 16 in het inzicht in de jaarrekening bij de bedrijven in de retail- en transportsector in kaart te brengen is een empirisch onderzoek gedaan. Hier werd getoetst of IFRS 16 een significant negatief effect had op de solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit. Er werd een dataset gemaakt aan de hand van gegevens uit de jaarrekeningen van tien verschillende bedrijven uit de retail- en transportsector. Uit de resultaten bleek een negatief significant effect op de

solvabiliteit en liquiditeit van de bedrijven in de retail- en transportsector. De invoering van IFRS 16 leidde met andere woorden tot een significante daling van de solvabiliteit en liquiditeit bij de bedrijven uit deze sectoren. Op de rentabiliteit werd gemiddeld een daling gevonden, echter was deze daling niet significant. Door het negatieve effect op de solvabiliteit en liquiditeit kan er geconcludeerd worden dat activa en verplichtingen onder IFRS 16 vollediger zijn geworden. Daarnaast is de jaarrekening transparanter geworden door opname van de leaseovereenkomsten in de balans. Onder de nieuwe accounting standaard is deswege een betrouwbaarder beeld van de jaarrekening ontstaan omdat de jaarrekening vollediger en transparanter is geworden. Naast de betrouwbaarheid is ook de vergelijkbaarheid van de jaarrekening toegenomen. Dit komt omdat de financiële ratio's een verbeterde blik geven op de werkelijke omvang van de activa en verplichtingen in de jaarrekening.

Kortom kan er geconcludeerd worden dat IFRS 16 ervoor zorgt dat de activa en verplichtingen in de balans zullen toenemen bij de bedrijven in de retail- en transportsector. Dit maakt dat solvabiliteit en liquiditeit significant zullen dalen. De verbeterde opname van de operationele leaseovereenkomsten zorgt ervoor dat de betrouwbaarheid, transparantie, volledigheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekening bij de bedrijven in deze sectoren zullen toenemen. Door de toename in deze eigenschappen zal de kwaliteit van de jaarrekening en het inzicht in de jaarrekening verbeteren.

6.2 Discussie

Op dit onderzoek zijn een aantal beperkingen te benoemen. De eerste en grootste beperking ligt in het feit dat de steekproef slechts tien bedrijven bevat uit de retail- en transportsector. Hierdoor kan het zijn dat er geen significant effect op de rentabiliteit gevonden werd omdat het nettoresultaat bij deze bedrijven dermate positief was dat het de grotere omvang van de activa als het ware ophief. Om minder afhankelijk te zijn van de verandering in het nettoresultaat, zal het voor vervolgonderzoek beter zijn een grotere steekproef te gebruiken. Een grotere steekproef zal de betrouwbaarheid van het onderzoek daarnaast ten gunste komen. Een andere belangrijke beperking is dat er slechts op één bepaalde manier de solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit werd berekend. Zo werd de rentabiliteit berekend door het nettoresultaat te delen door het totale vermogen, terwijl

in plaats van het nettoresultaat ook de EBITDA had kunnen worden genomen. Voor vervolgonderzoek zal het deswege beter zijn om de effecten van IFRS 16 te toetsen aan de hand van meerdere financiële ratio's. Wellicht was er dan wel een negatief significant effect gevonden op de rentabiliteit. De derde en laatste beperking is het feit dat er in dit onderzoek naar het gezamenlijke effect op de retail- en transportsector werd gekeken. Voor een gedetailleerder resultaat zal het voor vervolgonderzoek beter zijn om het effect van IFRS 16 te toetsen op de retail- en transportsector aan de hand van twee verschillende steekproeven. Er zal dan een steekproefpopulatie moeten worden gemaakt voor de retailsector en een steekproefpopulatie voor de transportsector.

Bibliografie

- Arnold, C. & Tahtah, J. (2017). De invloed van IFRS 16 Leases op de jaarrekening van lessees. *Maandblad Voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 91, 29-28
- Bennett, B. K., & Bradbury, M. E. (2003). Capitalizing non-cancelable operating leases. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 14(2), 101-114.
- Braam, D. (2020). *Grondbeginselen voor het opstellen van de jaarrekening*. Verkregen via: <https://www.externeverslaggeving.nl/financieel/grondbeginselen-voor-het-opstellen-van-de-jaarrekening/>
- Branswijck, D., Longueville, S., & Everaert, P. (2011). The financial impact of the proposed amendments to IAS 17: Evidence from Belgium and The Netherlands. *Accounting and Management Information Systems*, 10(2), 275.
- De Villiers, R. R., & Middelberg, S. L. (2013). Determining the impact of capitalising long-term operating leases on the financial ratios of the Top 40 JSE-listed companies. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 12(6), 655-670.
- Delen, D., Kuzey, C., & Uyar, A. (2013). Measuring firm performance using financial ratios: A decision tree approach. *Expert Systems with Applications*, 40(10), 3970-3983.
- Duke, J.C., Hsieh, S.J., & Su, Y. (2009). Operating and synthetic leases: Exploiting financial benefits in the post-Enron era. *Advances in Accounting*, 25(1), 28-39.
- Durocher, S., & Fortin, A. (2009). Proposed changes in lease accounting and private business bankers' credit decisions. *Accounting perspectives*, 8(1), 9-42.
- Ely, K. M. (1995). Operating lease accounting and the market's assessment of equity risk. *Journal of accounting research*, 33(2), 397-415.
- EY. (2019). *EY Handboek jaarrekening 2019*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.

Fülbier, R.U., Silva, J.L. & Pferdehirt, M.H. (2008). Impact of Lease Capitalization on Financial Ratios of Listed German Companies. *Schmalenbach Bus Rev*, 60, 122–144.

Goodacre, A. (2003). Operating lease finance in the UK retail sector.

The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research, 13(1), 99-125.

Grant Thornton. (2017). *IFRS 16: Lease accounting*. Verkregen via:

<https://www.grantthornton.nl/globalassets/1.-member-firms/netherlands/documenten/flyers-pdf/2018/ifrs-16-lease-accounting---grant-thornton.pdf>

Hoogendoorn, M., & van Santen, G. (2010). *Voorzichtigheid in de jaarrekening*. Verkregen via:

<https://financieel-management.nl/artikel/voorzichtigheid-in-de-jaarrekening->

IASPlus. (2020). *IAS 17 - Leases*. Verkregen via: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias17>

Jewell, J. J., & Mankin, J. A. (2011). What is your ROA? An investigation of the many formulas for calculating return on assets. *Academy of Educational Leadership Journal*, 15, 79-91.

Knoops, C. (2007). Waar zijn de gebruikers? Een conceptual framework gebaseerd op 'decision usefulness'?. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 81, 118.

Liviu-Alexandru, T. (2018). The Advantages that IFRS 16 Brings to the Economic Environment.

Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, 18(1), 510-513.

Muthupandian, K S (2009): IAS 17 Leases - A Closer Look. *The Management Accountant*, 44(2), 115-122.

Monson, D. W. (2001). The conceptual framework and accounting for leases. *Accounting Horizons*, 15(3), 275-287.

Morales Díaz, J., & Zamora Ramírez, C. (2018). IFRS 16 (leases) implementation:

Impact of entities' decisions on financial statements. *Aestimatio: The IEB International Journal of Finance*, 17, 60-97.

Öztürk, M., & Serçemeli, M. (2016). Impact of New Standard" IFRS 16 Leases" on Statement of Financial Position and Key Ratios: A Case Study on an Airline Company in Turkey. *Business and Economics Research Journal*, 7(4), 143.

PWC. (2017). IAS 17 - Leases. Verkregen via:

<https://www.pwc.com/mt/en/StudentMaterial/2018/IAS%2017.pdf>

Săcărin, M. (2017). IFRS 16 "Leases"—consequences on the financial statements and financial indicators. *The Audit Financial journal*, 15(145), 114-114.

Sari, E. S., Altintas, T., & Tas, N. (2016). The effect of the IFRS 16: constructive capitalization of operating leases in the Turkish retailing sector. *Journal of Business Economics and Finance*, 5(1), 138-147.

Satryo, A. G., Rokhmania, N. A., & Diptyana, P. (2017). The influence of profitability ratio, market ratio, and solvency ratio on the share prices of companies listed on LQ 45 Index. *The Indonesian Accounting Review*, 6(1), 55-66.

Singh, A. J., & Schmidgall, R. S. (2002). Analysis of financial ratios commonly used by US lodging financial executives. *Journal of Retail & Leisure Property*, 2(3), 201-213.

Straoanu, B., & Lov, D. (2009). ACCOUNTING OF LEASE CONTRACTS ACCORDING TO IAS 17" LEASING CONTRACTS". *Romanian Economic and Business Review*, 4(2), 73.

Succesvolboekhouden. (2020). *Jaarrekening: begrijpelijk, relevant, betrouwbaar en vergelijkbaar*. Verkregen via: <https://www.succesvolboekhouden.nl/jaarrekening>

Bijlage A

Tabel 1

Bedrijven met bijbehorende classificatie sector

Bedrijf:	Sector:
Ahold Delhaize	Retail
Jumbo groep Holding	Retail
Zalando	Retail
Sligro Food Group	Retail
Basic-fit	Retail
Air France-KLM	Transport
DHL	Transport
DB Schenker	Transport
Nederlandse Spoorwegen	Transport
PostNL	Transport

Bijlage B

Tabel 2

Beschrijvende statistieken voor de jaarrekeningen onder IAS 17

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Vreemd vermogen	10	12052.9	15102.54	505	44935
Eigen vermogen	10	5097	6112.829	49	14816
Netto Inkomen	10	556.8	985.6274	-275	2853
Totale vermogen	10	17149.9	20433.89	832	58527
Vlottende activa	10	5093.6	5489.462	40	14756
Kortlopende schulden	10	5785.5	6287.275	128	15831

Noot. Getallen zijn in miljoenen

Tabel 3

Beschrijvende statistieken voor financiële ratio's onder IAS 17

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Debt to equity	9	2.45444	1.9990629	.94	7.1
Rentabiliteit	9	.0288889	.0257121	-.01	.07

Current ratio	10	.876	.3573109	.31	1.53
---------------	----	------	----------	-----	------

Tabel 4

Beschrijvende statistieken voor de jaarrekeningen onder IFRS 16

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Vreemd vermogen	10	15988.2	18055.26	955	50901
Eigen vermogen	10	5160.2	6400.043	-18	14927
Netto Inkomen	10	556	794.1313	4	2224
Totale vermogen	10	21148.5	23851.83	1455	65828
Vlottende activa	10	5282.5	5699.196	106	15666
Kortlopende schulden	10	6789.9	7180.535	288	18081

Noot. Getallen zijn in miljoenen

Tabel 5

Beschrijvende statistieken voor financiële ratio's onder IFRS 16

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Debt to equity	9	4.536667	4.311763	1.5	14.58

Rentabilität	9	.0191111	.0133083	.002	.04
Current ratio	10	.784	.3125593	.33	1.37

Bijlage C

Tabel 6

Shapiro-Wilk-test op financiële ratio's onder IAS 17 en IFRS 16

Variabele	Observaties	Significantie
Debt to equity IAS 17	9	0.00771*
Rentabiliteit IAS 17	9	0.62861
Current ratio IAS 17	10	0.68425
Debt to equity IFRS 16	9	0.00540*
Rentabiliteit IFRS 16	9	0.41576
Current ratio IFRS 16	10	0.89441

Noot. *p < 0.05

Bijlage D

Tabel 7

Wilcoxon matched-pairs signed rank test op de debt to equity ratio.

Variabele	Observaties	Significantie
Debt to equity ratio	9	0.0077*

Noot. *p < 0.05

Tabel 8

Paired sample t-test op de rentabiliteit van totale vermogen en de current ratio

Variabele	Observaties	Significantie
Rentabiliteit	9	0.0700
Current Ratio	10	0.0292*

Noot. *p < 0.05